

Spansk kjørvel *Myrrhis odorata*

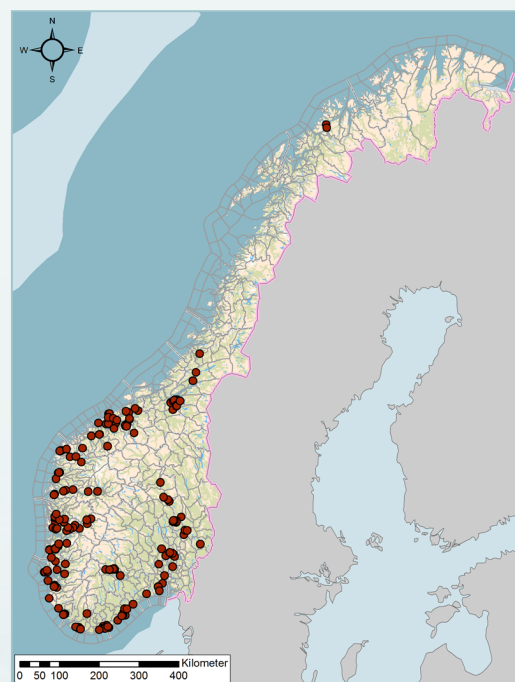
Fremmed art

Spansk kjørvel har lang historie som nytteplante (krydder og medisin), og har også lenge vært forvillet i Norge. Økt interesse for krydderplanter gir den flere muligheter til å spres fra dyrkning. Den vokser raskt til store bestander som utkonkurrerer andre arter, spesielt i forstyrrede og menneskepåvirkede naturtyper. Arten etablerer seg bl.a. i den truede naturtypen kulturmarkseng.

Status

Risikovurdering 2012: Svært høy risiko (SE)

Utbredelseskart som viser ville forekomster av spansk kjørvel basert på herbariedata og ikke-belagte observasjonsdata (krysslister, artsobservasjoner o.a.).

Kjennetegn

Spansk kjørvel er en flerårig urt i skjermplantefamilien Apiaceae. Den grenete stengelen blir 1–1,5 m høy, avhengig av voksestedet, og rager litt over de to–tre ganger finnete bladene. Bladfinnene har tannet kant, er myke og matt grønne. Skjermene er forholdsvis små og har små, hvite blomster. Hovedskjermen er uten svøp (støtteblad under skjermen); småskjermene har langsmale, lyse svøp. Alle vegetative deler av planten er mykt håret. Fruktene er uvanlig store; de blir 2–2,5 cm lange; de er kvasskantete og står tett sammen rakt opp. De blir blanke og mørkebrune eller svarte ved modning. Hele planten lukter anis.

Utbredelse

Spansk kjørvel hører hjemme i fjellstrøk i Mellom- og Sør-Europa. Som gammel kulturplante er den blitt dyrket og brukt langt utenfor dens naturlige område.

I Norge er den forvillet på spredte steder i Sør- og Midt-Norge. Den gjør mest av seg på Vestlandet, og særlig på Nordvestlandet finnes det mange og store bestander. Den forekommer hovedsakelig i lavlandet, men går opp til mellomboreal sone i Telemark. Spansk kjørvel er i spredning i Norge, og spesielt i Midt-Norge. Strøforekomstene i Tromsø-området skyldes trolig hageutkast.

Biologi

Spansk kjørvel formerer seg med frø og spres også ved vegetativ vekst. Den blomstrer tidlig på sommeren og utvikler modne frø omtrent overalt hvor den forekommer i Norge. Planten har et system av grenete jordstengler som fører til at den fort tar overhånd i hagene og ofte blir kastet ut. Spredning over større avstander skjer trolig mest ved at folk tar med frukter for å prøve ut planten i

egen hage, eller ved utilsiktet frakting av jordstengler (med jord, hageavfall m.m.). Den etablerer seg lett utenfor hagene. Arten danner tette bestander som presser ut de fleste andre arter.

Spansk kjørvel vokste tidligere helst på tufter og i nærheten av bebyggelse, der det var lett å se hvor den hadde spredt seg fra. Slike gjenstående bestander kan være gamle. De vanligste voksestedene var innmark som ikke lenger var i drift, og veikanter. Dette er fremdeles viktige voksesteder, men arten forekommer stadig oftere i gjengroende beitemark, der løvskog er blitt hugd ut, i skogkanter og i åpen skog. Noen steder vokser den i strandkanter, like over flomålet. Den krever relativt dyp, frisk, næringsrik jord, noe den også finner i mange veiskråninger, for eksempel nær grår-heggeskog og annen løvskog på god jord. Kravet til god tilgang på næring og jevn markfuktighet gjør at den trives særlig godt i kyst- og fjordstrøk.

Bladene til spansk kjørvel er snarlik bladene til hundekjeks, men de er mykere og hårete. De store, blanke fruktene står rett opp og blir mørke ved modning.

Bestandsstatus

Spansk kjørvel regnes av noen som en av "klosterplantene", dvs. en av plantene som ble dyrket ved klostrene i middelalderen, og det har vært spekulert på om norske forekomster kan ha slikt opphav. Det kan kanskje gjelde noen ganske få, men de fleste forekomstene er nok av mye nyere dato.

Planten etablerer seg lett på nye steder, og det er vanskelig å bli kvitt den der den først er kommet inn. Spansk kjørvel kan på få år danne store bestander som fortrenger hjemlige arter, men det dreier seg stort sett om vanlige arter hovedsakelig i menneskeskapte og forstyrrete naturtyper. Arten deltar dessuten i gjengroing i den truede naturtypen kulturmarkseng. I Norge kan den lokalt (dels også regionalt) betegnes som en pestart.

Det er lite informasjon å finne om hvordan spansk kjørvel

opptrer i andre land, men i NOBANIS (The European Network on Invasive Alien Species) er den angitt som invaderende i Tsjekkia, Polen og Norge og som potensielt invasiv i Finland. Angivelse av arten som invaderende i 18 land i Europa (Invasive Species Compendium) må bero på en feil.

Ekspansjonen av spansk kjørvel begynte før 1900 i Hordaland, og i Sogn og Fjordane mellom 1900 og 1920. Dokumentert ekspansjon i Møre og Romsdal kom først etter 1960. I Midt-Norge er arten i klar spredning. Spansk kjørvel ble for første gang notert i de fuktige dalførene i indre Telemark i 1968, og her har den nærmest eksplodert. Arten har et stort potensial i dalfører i Sør-Norge og kanskje også i Nordland.

Referanser

Fægri, K. 1960. Maps of distribution of Norwegian vascular plants. I. The coast plants. Oslo University Press, Oslo. 134 s., pl.

Hegi, G. 1975. Illustrierte Flora von Mitteleuropa. V-2. Verlag Paul Parey, Berlin. 1584 s.

Lenker

http://www.uni-graz.at/~katzer/engl/Myrr_odo.html

<http://www.pfaf.org/user/Plant.aspx?LatinName=Myrrhis+odorata>

<http://www.nobanis.org/speciesInfo.asp?taxaID=865>

<http://www.cabi.org/isc/?compid=5&dsid=115710&loadmodule=datasheet&page=481&site=144>